

Національний університет цивільного захисту
України
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

«Затверджую»
Завідувач кафедри СіГД
Полковник служби ЦЗ
О.В. Рябініна
«___» квітня 2019р.

ПОЛІТОЛОГІЯ
ТЕМА №1: «ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК НАУКА.ПРЕДМЕТ,
МЕТОД ТА СТРУКТУРА ПОЛІТОЛОГІЇ»

План

1. Предмет політології.
2. Виникнення політології як науки, структура політології.
3. Наукові методи дослідження політологічних проблем, місце політології у системі суспільних наук.
4. Актуальність вивчення політології у вищій школі.

Час проведення : 2 години

ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК НАУКА.

1. Предмет і завдання політології.
  2. Політика як суспільне явище і об'єкт дослідження.
  3. Методи політології.
- I. Предмет і завдання політології.

Політологія займає чільне місце серед наук про суспільство. Це місце визначається тим, що політологія вивчає політику, роль якої в житті суспільства дуже велика. Політика пов'язана з усіма сферами суспільства і активно впливає на них. Вона впливає на долі країн і народів, на відносини між ними, впливає на повсякденне життя людини. Питання політики, політичного устрою, демократії, політичної влади, держави стосуються всіх громадян, зачіпають інтереси кожного. Тому проблеми політики, політичного життя ніколи не втрачали і тим більше не втрачають зараз актуального значення буквально для всіх членів суспільства.

У зв'язку із зазначеними причинами в даний час набувають особливої актуальності наукові дослідження політики, нарощування знань про політичній сфері, розвиток теорій політики та політичної діяльності. Цими питаннями і займається наука про політику - політологія. Будучи наукою про політику, політологія аналізує в тій чи іншій мірі всі пов'язані з нею процеси і явища, всю політичну сферу життя суспільства.

Сучасна політологія почала формуватися з кінця XIX - початку XX століття. У наші дні вона перетворилася в одну з найвпливовіших суспільствознавчих наук і найбільш широко поширену навчальну дисципліну.

Треба мати на увазі, що в політології на протязі її існування, як і в більшості інших наук, питання про її предмет трактувався неоднозначно. Серед сучасних політологів також поширені істотно розрізняються думки на цей рахунок. Одні вчені вважають, що політологія являє собою лише одну з наук про політику, а її предмет охоплює далеко не всі галузі політичної сфери суспільства. Інші дослідники, по суті, ототожнюють політологію і політичну соціологію як найбільш загальні науки про політику. Третя точка зору полягає в тому, що її прихильники розглядають політологію як загальну, інтеграційну науку про політику в усіх її проявах.

Всі три точки зору на підході до визначення предмета політології мають як переваги, так і деякі слабкі місця. Більшість політологів все ж таки віддає перевагу останній точці зору.

Предмет будь-якої науки - це головні, найбільш істотні властивості та ознаки, найважливіші елементи її об'єкта, що характеризують його якісну визначеність. Об'єкт політичної науки - політична сфера суспільства. Предмет політичної науки, тобто сукупність головних, найбільш істотних властивостей і ознак її об'єкта, - це політика, політичні відносини, політична влада, політичні системи.

У самій загальній формі політологія визначається як наука про політику та її взаємовідносини з людиною і суспільством.

Досить частина дається таке визначення: політологія - це наука, що вивчає політику, політичні відносини, політичні системи.

Звичайно, політологія не просто займається описом політики, політичних відносин, політичних систем. Вона прагне виявити тенденції, закономірності їх функціонування та розвитку, а також дослідити суттєві сторони, спонукальні сили і принципи політичної діяльності. Тому можна запропонувати більш повне і точне визначення науки про політику.

Політологія - це наука про закономірності функціонування і розвитку політики, політичних відносин і політичних систем, і істотних сторони, спонукальних силах і стимулах, нормах і принципах політичної діяльності.

До головних розділів політології належать такі: теорія політики, теорія політичних систем та їх елементів, теорія управління соціально-політичними процесами, політична ідеологія та історія політичних вчень, теорія міжнародних відносин.

Виникнення і розвиток політології обумовлено життєво важливими потребами суспільства. Політологія як наука має різноманітні зв'язки з життям суспільства. Тому вона вирішує важливі завдання і виконує певні функції.

Завдання політології - формування знання про політику, політичної діяльності; пояснення і передбачення політичних процесів і явищ, політичного розвитку; розробка концептуального апарату політології, методології та методів політичного дослідження. З цими завданнями органічно пов'язана функції політології. Найважливішими з них є наступні: гносеологічна, аксіологічна, управлінська, функція раціоналізації політичного життя, функція політичної соціалізації.

(до змісту)

II. Політика як суспільне явище і об'єкт дослідження.

Ключовою категорією політології є політика.

Політика - явище складне і багатогранне. Це явище вивчається і осмислюється вченими вже близько двох з половиною тисячоліть. Але і в даний час рідкісний політолог вирішується категорично і однозначно висловитися про те, що власне є сутністю політики.

У сучасному світовому суспільствознавстві існує безліч тлумачень поняття «політика». Однак серед великої кількості підходів переважають визначення політики через владу і відносини владарювання. Політика трактується як така сфера взаємовідносин між людьми, яка стосується, головним чином, проблем діяльності влади і управління.

Саме політика являє собою сукупність визначених корінними інтересами тих чи інших соціальних груп і держав установок і цілей, якими вони керуються у внутрішніх і міжнародних справах, а також їх практичну діяльність щодо здійснення виробленого курсу і досягненню намічених цілей.

Політику можна визначити як сферу діяльності, пов'язану з відносинами між соціальними групами, націями, індивідами з питань завоювання, утримання і використання державної влади. Політика також включає діяльність у сфері відносин між державами.

Політика - найбільш активний фактор впливу на все життя суспільства. Вона знаходить свій вияв і відображення у всіх сферах суспільного життя: економічної, соціальної, політичної та духовної. Тому політологія поряд із з'ясуванням сутності політики розглядає питання про її класифікації.

За критерієм спрямованості політику поділяють на внутрішню і зовнішню. Залежно від тієї сфери суспільних відносин, які є об'єктом політичного впливу, в структурі політики виділяють економічну політику, соціальну політику, політику у власне політичній сфері, культурну політику.

Кожна сфера суспільного життя має свої менш широкі області життєдіяльності, які є відносно самостійними об'єктами політики. Тому в структурі політики, як правило, виділяють і її більш вузькі напрямки. Наприклад, в сферу економічної політики входять такі її складові, як науково-технічна, структурна, аграрна, інвестиційна, зовнішньоекономічна та ін.

За критерієм масштабності і довготривалості цілей політику класифікують на стратегічну і тактичну. Політику можна класифікувати за її суб'єктам на державну, партійну, політику громадських організацій та рухів.

Складну теоретичну проблему представляє питання про взаємодію політики з економікою. Думається, плідної є та точка зору, що політика визначається, детермінується економікою, але в той же час має відносну самостійність і робить зворотний вплив на економіку.

Будучи пов'язаною з усіма сферами життя суспільства і впливаючи на них, політика виконує виключно важливі функції. Американський політолог Т.Парсонс підкреслив наступні три функції: визначення колективних цілей суспільного розвитку; мобілізація і прийняття рішень; збереження стабільності соціуму і розподіл ресурсів. Французький політолог Р.Дебре бачить головну функцію політики у збереженні цілісності і стабільності суспільства.

У вітчизняній політології відзначаються такі функції політики:

1. вираз владно значущих інтересів усіх груп і верств суспільства,
2. дозвіл суспільних конфліктів, їх раціоналізація,
3. керівництво та управління політичними та суспільними процесами в інтересах тих чи інших верств населення або всього соціуму в цілому,
4. інтеграція різних верств населення за рахунок підпорядкування їхніх інтересів інтересам цілого, забезпечення цілісності суспільної системи, стабільності і порядку,
5. політична соціалізація,
6. забезпечення наступності та інноваційності соціального розвитку суспільства.

(до змісту)

III. Методи політології.

До класифікації методів політичних досліджень різні вчені підходять неоднаково. Деякими дослідниками найбільш важливі і часто використовувані в політології методи прийнято ділити на три групи.

До першої групи належать загальні методи дослідження політичних об'єктів. Вони відрізняються безпосередньою спрямованістю на об'єкт, що вивчається і дають або його специфічну інтерпретацію, або орієнтують на особливий підхід до нього. До цієї групи відносяться соціологічний метод, функціональний метод, системний підхід, інституціональний метод, бихевиористський метод, антропологічний метод, діяльнісний метод, субстанціональні, онтологічний метод, історичний метод і деякі інші.

Соціологічний метод передбачає з'ясування залежності політики від суспільства, соціальної обумовленості політичних явищ.

Функціональний метод вимагає вивчення залежностей між політичними явищами.

Специфічним розвитком функціонального методу є структурно-функціональний аналіз. Він передбачає розгляд політики як деякої цілісності, системи, кожен елемент якої виконує специфічні функції.

Суть системного підходу полягає в розгляді політики як цілісного, складного організму, що у безперервній взаємодії з навколишнім середовищем.

Інституційний метод орієнтує на вивчення інститутів, за допомогою яких здійснюється політична діяльність.

Бихевиористський метод вимагає застосування до політики прийомів дослідження, що використовуються в природничих науках і конкретній соціології. Його суть полягає у вивченні політики за допомогою конкретного дослідження різноманітного поведінки окремих особистостей і груп.

Антропологічний метод вимагає вивчення обумовленості політики природою людини як родової істоти, що має незмінюється набір основоположних потреб.

Діяльнісний метод дає динамічну картину політики. Він припускає її розгляд як специфічного виду живої та упредметненої діяльності, як циклічного процесу, що має певні етапи.

Порівняльний метод передбачає зіставлення однотипних політичних явищ з метою знаходження їх загальних рис і специфіки, пошуку найбільш ефективних форм політичної організації чи оптимальних шляхів вирішення завдань.

Історичний метод вимагає вивчення політичних явищ у їх послідовному часовому розвитку, виявлення зв'язків минулого, сьогодення і майбутнього.

Серед інших часто використовуваних в політології методів треба назвати ціннісний (аксіологічний), що передбачає з'ясування значущості тих чи інших політичних явищ для особистості, групи, суспільства, всього людства і психологічний метод, представлений, зокрема, в політичному психоаналізі і орієнтує на вивчення суб'єктивних мотивів політичного поведінки.

Використання всіх перерахованих методів дозволяє дати глибоку і всебічну характеристику політики і всієї політичної сфери суспільства.

До другої групи методів зараховуються ті, які відносяться не до дослідження політичних об'єктів, а безпосередньо до організації та процедури пізнавального процесу. Їх іноді називають логічні методи; вони належать не тільки політології, а науці в цілому. До цієї групи методів входять аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування і перехід від абстрактного до конкретного, поєднання історичного і логічного аналізу, моделювання, математичні, кібернетичні та інші методи.

Третю групу пізнавальних засобів політології складають методи емпіричних досліджень, отримання первинної інформації про політичні факти. Ці методи не відображають специфіки політології та в основному запозичені нею з конкретної соціології, кібернетики та деяких інших наук. До них відносяться використання статистики, насамперед електоральної; лабораторні експерименти; теорія ігор; спостереження та ін.

Вся сукупність політологічних, загальнонаукових та емпіричних методів підпорядкована одній меті - отримання достовірного знання, об'єктивних відомостей про політичні процеси та їх розвитку.

Література:

Основна:

1. Озеркин Д.П. Основы политологии: Курс лекций. - Ростов н/Д: "Феникс", 1996.
2. Мельник В.А. Политология: Учебник. - Мн.: Вышэйшая школа, 1996.
3. Политология: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П.Горбатенка. - К.: Видавничий центр "Академія", 2002.
4. Политология: Навч. посібник для вузів / Упоряд. та ред. М.Сазонова. - Харків. 1998.

Додаткова:

1. Бро Ф. Политология / Перевод с французского. - М., 1992.
2. Бурдые П. Социология политики. - М., 1993.
3. Гаевский Б. Философия политики. - К., 1993.
4. Зотов А.Ф. Политология как учебная дисциплина // Политология и современный политический процесс. М., 1990.
5. Бодуен Ж. Вступ до політології. - К., 1995.
6. Августин Блаженный. О граде Божиим. - М., 1994.
7. Аристотель. Политика. - Сочинения: В 4-х т. - Т.3. - М., 1981.
8. Гегель Г.В.Ф. Философия права. - М., 1990.
9. Гоббс Т. Сочинения: В 2-х т. - М., 1991.
10. Маркс К., Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии. - Собр.соч.: Т.4.
11. Мясников О.Г. Субъекты политики. // Соц.-пол. журнал. - 1993. - №№ 5, 6.
12. Политический статус личности. // Соц.-пол. журнал. - 1992. - № 8.
13. Тард Г. Личность и толпа. - СПб, 1903.
14. Шестопап Е.Б. Личность и политика. - М., 1998.
15. Таккер Р. Политическая культура и лидерство в Советской России. От Ленина до Горбачева. // США: Экономика, политика, идеология. 1990. №12.

